DOI: 10.36695/2219-5521.4.2020.81

УДК 341.232.2 + 342.97

А.Ю. ДВОРАК*Андрій Юрійович Дворак, студент IV курсу
Інституту права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка**

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНОГО
ВАЛЮТНОГО ФОНДУ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (2014–2020 рр.):
НЕДОЛІКИ ТА ШЛЯХИ ПОСИЛЕННЯ**

Постановка проблеми. Наявність партнерських договірних відносин з іноземними фінансовими інституціями, націлених на розвиток проєктів для збільшення інвестиційної привабливості будь-якої країни, є важливою та необхідною умовою для покращення економічного становища країни, посилення її економічного розвитку та процвітання. Тому не випадковими є офіційна позиція Кабінету Міністрів України та заяви Міністерства закордонних справ України¹ про те, що наша держава тісно співпрацює з Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ), групою Світового Банку і Європейським банком реконструкції та розвитку в частині отримання міжнародної фінансової підтримки, сприяння у проведенні реформ у правовій, адміністративній, політичній та інших сферах, активізації розвитку економіки, розбудови демократичних інститутів тощо. Проте основу такої співпраці, її посилення та подальшого розвитку становить насамперед правове забезпечення взаємовідносин з відповідними міжнародними фінансовими інститутами, що представлено нормами національного та міжнародного права, закріпленими в актах вітчизняного законодавства та міжнародного права. Зокрема, до таких актів належить насамперед Закон України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій»². Належний рівень правового забезпечення взаємовідносин між Україною та міжнародними фінансовими інститутами залежить передусім від: а) високого рівня наукової розробки концепції такого правового забезпечення; б) попередньо виявлених існуючих недоліків правового регулювання взаємовідносин України та міжнародних фінансових інститутів; в) науково обґрунтованих шляхів удосконалення зазначеного правового регулювання. Вказане підтверджує високий рівень актуальності теми цієї наукової роботи, її доктринальну та практичну витребуваність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність теми наукового дослідження доводиться також існуючою недостатністю наукової розробки проблем правового забезпечення взаємовідносин України та міжнародних фінансових інститутів. Особливо це виявляється в частині вивчення історичного досвіду розвитку таких взаємовідносин, специфіки співвідношення національного та міжнародного рівнів їх правового забезпечення, впливу на розвиток різних сфер суспільного життя, в тому числі й на сферу соціального забезпечення громадян України. На сьогодні в юридичній науці представлені поодинокі наукові праці таких вчених, як: О.О. Бригинець, В.В. Лазебнік, Г.А. Пастернак-Таранушенко, Н.І. Патики, в яких розкриваються окремі ідеї щодо впливу взаємовідносин України та міжнародних фінансових інститутів на соціальну сферу життя людей, де переважно представлені лише загальні положення щодо такої співпраці та можливі ризики від їх посилення або послаблення. Одночасно слід зазначити факт відсутності сучасних наукових досліджень монографічного рівня, в яких би вивчалися питання правового забезпечення співпраці України та МВФ у сфері соціального забезпечення. Епізодично вказані питання розкриваються і в роботах, опублікованих у періодичних юридичних виданнях.

З урахуванням того, що пік взаємодії між Україною та Міжнародним валютним фондом припадає на останні сім років (період 2014–2020 рр. включно), вважаємо за доцільне обмежитись саме цим періодом для аналізу особливостей правового забезпечення взаємовідносин між Україною та МВФ.

© А.Ю. Дворак, 2020

* *Andrii Dvorak, Student of the Institute of Law of Taras Shevchenko Kyiv National University*

Мета та завдання дослідження. Враховуючи високий рівень актуальності тематики цієї наукової роботи, відзначаючи недостатність її наукової розробки, неоднозначність оцінок стану і соціально-економічного значення співпраці між Україною та МВФ, вважаємо за доцільне в якості **мети** цієї наукової роботи визначити: встановлення особливостей правового забезпечення співпраці України та Міжнародного валютного фонду в сфері соціального забезпечення (2014–2020 рр.), виокремлення її недоліків та шляхів посилення. Досягнення зазначеної мети пов'язано із розв'язанням наступних завдань:

- провести критичний аналіз положень законодавства України та актів міжнародного права (2014–2020 рр.), які стосуються правового забезпечення співпраці України та Міжнародного валютного фонду;
- з'ясувати особливості взятих Україною на себе зобов'язань у соціальній сфері та провести їх кореляцію з конституційно закріпленими основами соціального забезпечення в Україні;
- визначити та обґрунтувати шляхи удосконалення правового забезпечення співпраці України з МВФ у сфері соціального забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи виокремлені нами завдання дослідження, з метою забезпечення всебічності та об'єктивності критичного аналізу правового забезпечення співпраці України та МВФ в сфері соціального забезпечення (2014–2020 рр.), насамперед вважаємо за доцільне зазначити наступне. Протягом періоду 2014–2020 рр. взаємовідносини між Україною та МВФ засновувались на тісній співпраці, в межах якої було затверджено чотири програми макрофінансові допомоги Україні зі сторони МВФ як кредитор. До цих програм належать:

1) Stand-By Arrangements, що була затверджена 30 квітня 2014 р., відповідно до якої метою українського уряду було домогтися траншу в розмірі 10,976 млрд спеціальних прав запозичення (далі – СПЗ). У межах цієї програми Україна отримала лише 2,972 млрд СПЗ кредитування з боку МВФ, але в силу невиконання зі сторони позичальника (України) зобов'язань, необхідних для подальшої співпраці по даній програмі, наступні етапи кредитування були призупинені³;

2) Extended Fund Facility (EFF), була затверджена у 2015 р. як альтернативна програма, яка мала замінити попередню укладену угоду Stand-By (2014–2016). Основою мотивувальної частини для створення цієї програми було твердження з боку України про недостатність часу на виконання реформ. Відповідно до нової програми урядом України було заплановано отримати 12,348 млрд СЗП, що становить близько 17,5 млрд доларів протягом наступних чотирьох років. Проте в межах цієї програми Україна отримала лише 6,178 млрд СЗП кредитування, що зумовлено суттєвим гальмуванням реформ та лише частковим виконанням Україною взятих на себе зобов'язань⁴;

3) Stand-By, що була схвалена Радою директорів МВФ 18 грудня 2018 р. відповідно до звернення України з новим проханням про надання траншу в розмірі 2,8 млрд СПЗ за новою 14-тимісячною програмою. Проте, на відміну від програми 2015 р., нова програма мала на меті паралельне існування з досі незавершеною EFF. 20 грудня 2018 р. Україна отримала перший транш у розмірі 1 млрд спеціальних прав запозичень (приблизно \$1,4 млрд) за програмою співпраці з МВФ. Його отримання дало Україні можливість залучити іншу міжнародну фінансову підтримку. Так, 18 грудня 2018 р. Україна отримала фінансову гарантію на суму \$750 млн від Світового банку, за якою 27 грудня залучила кредит у розмірі 349,3 млн євро, наданого Deutsche Bank. Зазначена програма також не була завершена через непослідовність проведення реформ в Україні⁵;

4) Stand-By, що була затверджена Радою директорів МВФ 9 червня 2020 р. Незважаючи на те, що Україна звернулася до МВФ з новим проханням про надання кредитного траншу за новою програмою розширеного фінансування Extended Fund Facility (EFF), мотивуючи це погіршенням ситуації у зв'язку з COVID-19 та необхідністю подолання звичних для України питань, пов'язаних з платіжним балансом, банківською системою і іншими вразливими сферами економіки, які ослаблилися ще більше з приходом пандемії у 2020 р., Радою директорів було затверджено нову 18-місячну програму Stand-By макрофінансової допомоги у обсязі 3,6 млрд СПЗ (близько 5 млрд доларів) підтримки України. 12 червня 2020 р. Україна отримала перший транш МВФ у розмірі 2,1 млрд доларів. А залишок був розділений ще на чотири транші, проте станом на листопад 2020 р. інші кредитні транші Україні надані не були⁶.

Затвердженню вказаних програм кредитування МВФ, що здійснюється радою директорів МВФ, передують попереднє звернення України до МВФ з відповідним листом про наміри та меморандумом про економічну та фінансову політику, в яких Україною декларується зміст та стан реалізації бюджетної, грошово-кредитної, валютно-курсової політики, політики у фінансовому секторі, визначаються напрями здійснення подальшого реформування відповідних сфер життєдіяльності суспільства (банківської, земельної, адміністративної, правової та ін.), закріплюються відповідні заходи та фіксуються структурні маяки. У подальшому місії МВФ здійснюють ґрунтовний аналіз та перевірку поданої документації, проводять моніторинг достовірності зазначеної інформації, беруть участь в узгодженні положень і, як результат, рада директорів МВФ приймає рішення щодо кредитування. Важливе місце у змісті зазначених вище меморандумів про економічну та фінансову політику займають питання сфери соціального забезпечення громадян України, що й буде становити предмет нашого наукового аналізу. Тому з метою продовження нашої роботи, вважаємо за доцільне структурувати основну частину на чотири самостійні блоки відповідно до ухвалених протягом 2014–2020 рр. програм макрофінансові допомоги Україні зі сторони МВФ, зміст яких офіційно представлений у відкритих джерелах.

Перша програма співпраці Stand-By Arrangements, що була затверджена 30 квітня 2014 р., базувалась на умовах, визначених у Меморандумі «Про економічну та фінансову політику» від 22 квітня 2014 р. У частині

соціальної сфери положеннями Меморандуму передбачалось, що: *Уряд ухвалить пакет заходів з мобілізації додаткових надходжень та скорочення видатків бюджету на загальну суму не менше 45 млрд грн і запровадить їх у дію шляхом ухвалення доповнень до «Закону про бюджет на 2014 рік» (абз. 4 табл. 1).* Звертаємо увагу на те, що до таких заходів щодо скорочення видатків бюджету на 2014 р. положення Меморандуму відносять:

– *Утримання мінімальної заробітної плати і заробітної плати 1 тарифного розряду на рівні 1 січня 2014 р. упродовж 12 місяців 2014 р.*

– *Утримання мінімального прожиткового рівня, що слугує базою для обрахунку пенсій та різноманітних видів допомоги, прив'язаних до пенсій на рівні 1 січня 2014 р. упродовж 12 місяців 2014 р., а також припинення індексації пенсій*

Проте вказані заходи фактично ухвалені підписантами Меморандуму в розріз із положеннями Конституції України та чинних законодавчих актів. Так, утримання мінімального прожиткового рівня (далі – МПР) суперечить положенням ст. 5 Закону України «Про прожитковий мінімум» від 15 липня 1999 р., згідно з якою центральний орган виконавчої влади має здійснювати моніторинг і робити індексування МПР, відповідно до фактичних потреб осіб, які отримують МПР. Більше того, саме від МПР залежить обрахунок мінімальної заробітної плати відповідно до ст. 9 Закону України «Про оплату праці» від 24 березня 1995 р., яка визначається з урахуванням потреб працівників та їх сімей, вартісної величини достатнього для забезпечення нормального функціонування організму працездатної людини, збереження її здоров'я, набору продуктів харчування, мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості, вартість яких знаходиться під постійним інфляційним впливом. І саме мінімальна заробітна плата має бути встановлена у розмірі не нижчому від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (ч. 2 ст. 9). З урахуванням того, що Закон України «Про прожитковий мінімум» прийнятий на виконання положень ст. 46 Конституції України⁷, де закріплено, що ніякі з соціальних виплат не можуть бути нижчими від МПР, встановленому законом, можливо резюмувати, що зазначені положення Меморандуму та взяті на себе Україною зобов'язання є таким, що не відповідають Конституції України.

Підписання Меморандуму «Про економічну та фінансову політику» від 27 лютого 2015 р., відповідно до умов якого Україні було погоджено програму розширеного фінансування EFF (Extended Fund Facility), також свідчить про ухвалення низки положень, що не відповідають положенням законодавства України. Відповідно до абз. 4 п. 23 Меморандуму закріплено ряд заходів щодо внесення змін до бюджету задля регулювання пенсійних виплат, а саме встановлено: *«...зменшення виплат працюючим пенсіонерам і обмеження можливостей дострокового виходу на пенсію поступово (на 6 місяців кожного року), підвищуючи пенсійний вік, загалом передбачивши зростання пенсійного віку на 5 років, а також збільшення робочого стажу, який враховується при нарахуванні розміру пенсії, на 5 років для низки професій, що мають право дострокового виходу на пенсію (як визначено в Додатку до Технічного Меморандуму), із введенням у дію цієї норми з 1 квітня 2015 року»*. Реалізовано цей захід було шляхом прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 р. № 213-VIII, в якому п. 5 розділу III «Прикінцеві положення» передбачав реалізацію зазначеного заходу. Проте у 2020 р. Конституційний Суд України дав оцінку вказаному положенню щодо його відповідності Конституції України та визнав його неконституційним, як таке, що не відповідає принципу верховенства права. На думку Конституційного Суду України, основною проблемою положення є відсутність принципу передбачуваності, оскільки суб'єкти цього закону залишалися у «підвішеному» або непевному становищі і юридична конструкція положення не дає чіткого розуміння настання наслідків⁸.

Аналогічні положення містить Меморандум про економічну і фінансову політику від 5 грудня 2018 р., де вказані попередні заходи щодо створення бюджетної програми урядом на 2019 р. У п. 5b, на який посилається п. 1 Таб. 2, закріплено: *«Ми вжили заходів з метою подальшого вдосконалення адресності субсидій на житлово-комунальні послуги, щоб забезпечити, щоб вони залишалися в межах, запланованих в бюджеті, у тому числі шляхом скорочення соціальних норм для обчислення субсидій на житлово-комунальні послуги в середньому на 11 відсотків (включно із скороченням обсягу субсидованого споживання газу з 4,5 куб. м до 4,0 куб. м на один квадратний метр опалювальної площі та відповідного зменшення норми централізованого опалення, які введені в дію з 1 травня 2019 року)»*. Згідно з вказаним заходом у бюджеті на 2019 р. заплановане скорочення обчислення субсидій на 2019 р. «в середньому на 11 %», а також скорочення субсидованого обсягу споживання газу з 4,5 куб. м до 4,0 куб. м на один квадратний метр. Але далі вказано: *«Якщо протягом 2019 року стане очевидним, що скорочення соціальних норм виявиться недостатнім для забезпечення того, щоб субсидії на житлово-комунальні послуги залишалися в межах бюджету, ми будемо додатково зменшувати ці норми або зробимо необхідні зміни у формулі для розрахунку субсидій»*. Тобто в положенні, де йдеться про скорочення соціальних норм (що негативно впливає на рівень соціальної забезпеченості громадян. – Прим. авт.) відсутня конкретика щодо чіткого встановлення обрахунку норм необхідного розміру споживання природного газу, для отримання субсидій. Проте відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування» від 6 серпня 2014 р. № 409⁹ закріплено: *«Якщо затверджений тариф на послугу з централізованого опалення (або на послуги з постачання теплової енергії) для населення менший, ніж соціальний норматив, визначений відповідно до абзацу третього – восьмого цього підпункту, для надання пільг і субсидій засто-*

совується затверджений тариф» (абз. 7 пп.1 п. 1). Згідно із п. 1 цієї постанови використовується така формула для обчислення соціального нормативу (СНт):

$$\text{СНт} = (\text{Пмін} \times \text{Кс}) / \text{СРт}$$

де, Пмін – встановлений на законодавчому рівні на відповідну дату розмір прожиткового мінімуму на одну особу з розрахунку на місяць, гривень; Кс – середній кількісний склад домогосподарств, які отримують житлову субсидію, що становить дві особи; СРт – соціальна норма опалювальної площі житла на одне домогосподарство у складі двох осіб – 62,52 кв. метра.

Аналіз змісту абз. 7 пп. 1 п. 1 дає змогу зробити припущення про те, що фактично було дозволено обчислювати тариф таким чином, щоб він міг в результаті бути нижчим від соціального нормативу. Оскільки СНт отримується із формули, складовою якої є *розмір прожиткового мінімуму, середня кількість домогосподарств та розмір домогосподарства*, то виникає логічне питання – розмір якої складової формули має змінитися? Виходячи із змісту «попереднього заходу» Меморандуму, уряд допускає зниження соціальних норм, але оскільки обчислення цих норм залежить від наведених вище елементів, то, відповідно, для зменшення норми, має зменшитися Пмін, Кс або збільшитися СРт. Необхідно взяти до уваги: по-перше, те, що прожитковий мінімум не може стати меншим (ст. 46 Конституції України); по-друге, середній кількісний склад домогосподарств, які отримують житлову субсидію, що становить дві особи, може зменшитися лише за рахунок, безпосередньо, самих споживачів цих господарств, наприклад, якщо вони будуть перебільшувати соціальні норми споживання; по-третє, соціальну норму опалювальної площі житла на одне домогосподарство у складі двох осіб, при якій площа житла не може збільшитися. Таким чином, аналіз п. 1 вказаної постанови уряду від 6 серпня 2014 р. № 409, що стосується безпосередньо осіб, які користуються соціальною допомогою, доводить, що застосування затвердженого тарифу для надання пільг та субсидій може бути меншим від соціальних нормативів.

Те ж саме стосується і окремих положень Меморандуму про економічну і фінансову політику від 2 червня 2020 р., зокрема в частині бюджетної програми витрат, пов'язаних з COVID-19, яка, в свою чергу, визначає бюджетну програму на 2020 р. Відповідно до положень Меморандуму одним із заходів, що має реалізувати Україна, є *«Прийняття змін до бюджету, якими передбачити створення бюджетної програми «Фонд боротьби з COVID-19 та його впливом». Ми маємо забезпечити, що цей фонд буде тимчасовим, прозорим, а його видатки ефективними. Фонд буде використовуватися насамперед для фінансування додаткових видатків на охорону здоров'я та соціальних видатків, безпосередньо пов'язаних із епідемією COVID-19. Діяльність фонду регулюватиметься актами Кабінету Міністрів України (Уряд), у яких відображатимуться вимоги щодо прозорості та підвітності»*. На офіційному сайті Міністерства фінансів України представлено дашборд, який освітлює касові видатки з фонду та скільки грошей було виділено на сам фонд¹⁰. Беручи до уваги, що у бюджетній програмі зазначено, що гроші мають йти у першу чергу на охорону здоров'я та соціальні видатки, виникає питання: чому більшу частину касових видатків, а саме 20,216 млрд із 38,952 млрд, було витрачено на захід «будівництво, реконструкція доріг державного значення»? Ще одним відкритим питанням є таке: яким чином Міністерство інфраструктури України взаємодіє з фондом боротьби з гострою респіраторною хворобою? Таким чином передбачувана Програма бюджету на 2020 р. *«Фонд боротьби з COVID-19 та його впливом»* є такою, що не повністю реалізується ефективно і, найголовніше, його функціонування не відповідає положенням Меморандуму.

Висновки. З урахуванням вищезазначеного вважаємо, що основними шляхами удосконалення правового забезпечення співпраці України з МВФ у сфері соціального забезпечення є наступні:

1) важливо суттєво змінити концептуальний підхід до співпраці з МВФ, зорієнтувавши його на пріоритетність довготривалої діяльності відповідно до системи принципів, центральним в якій має стати принцип соціальної цінності людини та непорушності закріплених в законодавстві України соціальних стандартів. За період 2014–2020 рр. жодна з програм співпраці України та МВФ не була повністю реалізована, переважно всі вони обмежувались першим траншем, заради якого, як правило, суттєво скорочувались та знижувались соціальні стандарти, та подальшим невиконанням Україною взятих на себе зобов'язань. Такий підхід фактично свідчить про недалекоглядність співпраці з МВФ, що обмежується виключно першим етапом співпраці та запровадженням нових соціальних обмежень для власних громадян, а не проведенням реальних ефективних реформ у соціальній сфері;

2) важливо при визначенні та схваленні умов співпраці України і МВФ охоплювати якомога широкі сфери життя суспільства та функціонування держави, які будуть реально реформовані, а не обмежитися лише соціальною сферою і переважно в частині скорочення та зменшення соціальних стандартів;

3) вважаємо за доцільне разом із визначенням умов співпраці між Україною та МВФ встановлювати підстави та умови персональної відповідальності осіб, уповноважених за співпрацю з МВФ та реалізацію умов відповідного меморандуму, за визначення завідома неконституційних умов співпраці, нецільове використання фінансової допомоги МВФ, невиконання взятих на себе зобов'язань тощо.

¹ Про міжнародне співробітництво з міжнародним валютним фондом. URL : <https://mof.gov.ua/uk/mvf>

² Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій: Закон України від 3.06.1992 р. № 2402-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-12#Text>

³ Про схвалення проекту Листа про наміри Уряду України і Національного банку України до Міжнародного валютного фонду та проекту Меморандуму про економічну та фінансову політику від 22.04.2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2014-%D1%80#Text>

⁴ Про схвалення проекту Листа про наміри Уряду України і Національного банку України до Міжнародного валютного фонду та проекту Меморандуму про економічну та фінансову політику від 27.02.2015 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/714-2015-%D1%80>

⁵ Про схвалення проекту Листа про наміри Уряду України і Національного банку України до Міжнародного валютного фонду та проекту Меморандуму про економічну та фінансову політику від 5.12.2018 р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npras/proshvalennya-proektu-lista-pro-namiri-uryadu-ukrayini-i-nacionalnogo-banku-ukrayini-do-mizhnarodnogo-valyutnogo-fondu-ta-proektu-memorandumu-pro-ekonomichnu-ta-finsanovu-politiku-s-051218>

⁶ Про схвалення проекту Листа про наміри Уряду України і Національного банку України до Міжнародного валютного фонду та проекту Меморандуму про економічну та фінансову політику від 20.05.2020 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/756-2020-%D1%80#Text>

⁷ Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80/print1419249647141480>

⁸ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко Ольги Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2.03.2015 р. № 213-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va05p710-20#n38>

⁹ Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування: постанова Кабінету Міністрів України від 6.08.2014 р. № 409. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/409-2014-%D0%BF#Text>

¹⁰ Фонд боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками. URL : https://www.mof.gov.ua/uk/data_and_analytics-433

Резюме

Дворак А.Ю. Правове забезпечення співпраці України та Міжнародного валютного фонду в сфері соціального забезпечення (2014–2020 рр.): недоліки та шляхи посилення.

У статті розглянуто положення чотирьох Меморандумів про економічну та фінансову політику, підготовлених Україною та схвалених радою директорів МВФ у період з 2014 по 2020 рр. Виявлено існуючі в них правові недоліки, що стосуються сфери соціального забезпечення. Підсумовано, що стан виконання обов'язків, покладених на себе Україною, має незадовільний характер, не повною мірою відповідає визначенню і закріпленню в Меморандумах структурним маякам. Визначено та обгрунтовано шляхи удосконалення правового забезпечення співпраці України з МВФ у сфері соціального забезпечення (зміна концептуального підходу до співпраці з МВФ, встановлення підстав та умов персональної відповідальності осіб, уповноважених за співпрацю з МВФ тощо).

Ключові слова: міжнародні фінансові організації, Міжнародний валютний фонд, соціальне забезпечення, кредитні правовідносини, меморандум про економічну та фінансову політику.

Резюме

Дворак А.Ю. Правовое обеспечение сотрудничества Украины и Международного валютного фонда в сфере социального обеспечения (2014–2020 гг.): недостатки и пути усиления.

В статье рассмотрены положения четырех меморандумов об экономической и финансовой политике, подготовленные Украиной и одобренные советом директоров МВФ в период с 2014 по 2020 гг. Выявлены существующие в них правовые недостатки, касающиеся социального обеспечения. Установлено, что выполнение обязанностей, возложенных на себя Украиной, имеет неудовлетворительный характер. Определены и обоснованы пути усовершенствования правового обеспечения сотрудничества Украины с МВФ в сфере социального обеспечения (изменение концептуального подхода к сотрудничеству с МВФ, установление оснований и условий ответственности лиц, уполномоченных на сотрудничество с МВФ и т.д.).

Ключевые слова: международные финансовые организации, Международный валютный фонд, социальное обеспечение, кредитные правоотношения, меморандум об экономической и финансовой политике.

Summary

Andrii Dvorak. Legal support of cooperation between Ukraine and the International Monetary Fund in the field of social security (2014–2020): shortcomings and ways to strengthen.

Due to the government's inefficiency, unfair policies and other tough circumstances, in 2014 Ukraine confronted a social crisis, which led to the so-called 'Euromaidan revolution'. After the re-election of a new government, Ukraine began to cooperate tightly with different international financial institutions such as the International Monetary Fund (IMF), the World Bank and the European Bank of Reconstruction and Development in terms of credit relations.

This article highlights the support of the IMF, which consists in the Stand-By Arrangement and Extended Fund Facility programs, and the legal principles of the cooperation between Ukraine and the IMF in the sphere of social security. The urgency of this issue lies in the importance of strengthening the social security of Ukraine weakened by the government in its attempt to fulfil the gaps in the economic or bank sector by shortening the social standards.

This article is aimed at: a) a critical analysis of the legal principles of the Ukrainian law regarding the international acts, which concern the cooperation with IMF during 2014–2020; b) finding out the social aspects in the obligations of the four agreements ratified during 2014–2020; c) outlining the ways to improve the Ukrainian legal principles of international cooperation in order to strengthen the social sphere of the country.

The process of receiving a loan from the IMF presupposes the following steps: a lender (country) gives an 'offer' (letter of intent) and a lendee (IMF) decides to accept it or not. The offer includes a list of the prior actions and structural benchmarks, which should be done to receive the next tranche.

The author believes that the Ukrainian government requires to restructure their approach to the international agreements. For example, to secure the social interests, the Ukrainian government can enlist the Ukrainian ombudsman, whose signature will be also mandatory to accept the “letter of intent”. Also, before the release of the “offer” to any international institution, it is necessary to attract highly-qualified experts who can unbiasedly analyze and criticize the principles of the agreement.

Key words: international financial institutions, the International Monetary Fund, social security, credit relations, prior actions, structural benchmarks, international agreements.

DOI: 10.36695/2219-5521.4.2020.82

УДК 347.451.031

Д.С. ДЕМЧЕНКО

*Данило Сергійович Демченко, студент III курсу
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого**

ORCID: 0000-0002-9216-0188

АПРОКСИМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ПРИ РОЗДРІБНІЙ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ДО АКТИВІВ ЄС

Постановка проблеми. Економічна криза в Україні щороку загострюється. Для її подолання принцип поваги до приватної власності повинен стати фундаментальною умовою суспільного договору. Механізм захисту прав споживачів – це один із основних аспектів забезпечення захисту права власності. Система захисту прав споживачів у європейських країнах посідає одне із провідних місць у процесі формування економічної та соціальної політики. За рахунок цього забезпечується самостійність в утвердженні свого статусу та підвищується ініціативність індивіда, який стає центральною постаттю економіки на усіх рівнях.

В Україні на сьогодні норми інституту захисту прав споживачів не відповідають провідним сучасним зразкам. Вони є розмитими, застарілими й містять безліч колізій – це призводить до виникнення конкурентних переваг для тіньового бізнесу. Унаслідок чого внутрішній споживчий ринок менш привабливий як для продавців, так і для покупців, порушення прав яких набули масового характеру. Зважаючи на це, вважаємо вкрай необхідним дослідити шляхи трансформації українського законодавства про захист прав споживачів, за рахунок їх наближення до європейських стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробку теоретичних засад щодо наближення українського законодавства про права споживачів до європейського зразка здійснювали такі дослідники, як Є.А. Арабей, О.В. Дзера, О.Ю. Єгоричев, О.В. Зверева, Л.М. Іваненко, С.О. Погрібний, К.Є. Шахворостова, О.М. Язвінська та інші. Віддаючи належне їх напрацюванням з цієї проблематики, варто зауважити, що залишається недостатньо дослідженим сучасний стан виконання Україною зобов'язань відповідно до глави 20 Угоди про асоціацію України та ЄС.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає у дослідженні сучасного стану апроксимації українського законодавства до норм ЄС, формування подальших кроків імплементації та пошуку ефективних методів вирішення проблемних питань інтенсифікації цих процесів.

Виклад основного матеріалу. Як впливає зі змісту ч. 2 ст. 50 Конституції України,¹ право на придбання товарів належної якості – одне із основних конституційних прав громадянина. Тобто Конституція зобов'язує державу, органи місцевого самоврядування створювати організаційно-правові, соціально-економічні та примусово-владні гарантії забезпечення цього права. Особливістю вітчизняного законодавства є прийняття Закону України «Про захист прав споживачів» (далі – Закон)² до прийняття Основного Закону. Україна одна із перших пострадянських республік (*ще за часів перебування у складі СРСР*) прийняла закон, що регулює подібні відносини. Цей факт ілюструє заінтересованість тогочасного українського істеблішменту у розвитку інституту захисту прав споживачів, але нині нормативно-правова база з цього питання втратила передові позиції у світі й розвивається значно повільніше порівняно з аналогічними інститутом у законодавствах європейських країн. Існує декілька зон розвитку сфери забезпечення прав споживачів.

Поштовхом для поновлення відповідного рівня уваги до захисту прав споживачів стала Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом (далі – ЄС), Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію)³, ратифікована Верховною Радою України та Європейським парламентом 16 вересня 2014 р. Набагато складнішим за саме прийняття виявилась реалізація укладених домовленостей, зокрема, глави 20 Угоди про асоціацію, щодо апроксимації українського законодавства у сфері захисту прав споживачів до стандартів ЄС. Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити високий рівень захисту прав споживачів та досягти сумісності між

© Д.С. Демченко, 2020

* *Danylo Demchenko, 3rd year student Yaroslav Mudryi National Law University*